

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ο φίλος μας το περιβάλλον (Ενότητα 1 σχολικού βιβλίου) ..... 5
- Η ζωή στην πόλη (Ενότητα 2 σχολικού βιβλίου) ..... 22
- Τα ζώα που ζουν κοντά μας (Ενότητα 4 σχολικού βιβλίου) ..... 42
- Οι φίλοι μας, οι φίλες μας (Ενότητα 6 σχολικού βιβλίου) ..... 61
- Μουσική (Ενότητα 7 σχολικού βιβλίου) ..... 81
- Βιβλία – Βιβλιοθήκες (Ενότητα 9 σχολικού βιβλίου) ..... 100
- Μυστήρια – Επιστημονική φαντασία (Ενότητα 10 σχολικού βιβλίου) .. 115
- Παιχνίδια (Ενότητα 11 σχολικού βιβλίου) ..... 129
- Κατασκευές (Ενότητα 13 σχολικού βιβλίου) ..... 149
- Τηλεόραση (Ενότητα 15 σχολικού βιβλίου) ..... 166
- Αθλήματα-Σπορ (Ενότητα 16 σχολικού βιβλίου) ..... 187
- Ταξίδια στο διάστημα (Ενότητα 17 σχολικού βιβλίου) ..... 212
- Απαντήσεις στις εργασίες εξάσκησης ..... 223

---

Σημείωση: Η αρίθμηση των Ενότητων ακολουθεί το σχολικό βιβλίο της Γλώσσας Ε΄ Δημοτικού. Στις εορταστικές Ενότητες (3, 5, 8, 12, 14) δεν προβλέπεται διδασκαλία γλωσσικών φαινομένων, γι' αυτό στο βιβλίο αυτό δε γίνεται αναφορά σε αυτές τις Ενότητες.

**Τι θα μάθουμε**

- A. Οι εγκλίσεις του ρήματος
- B. Συλλαβισμός
- Γ. Απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες φράσεις
- Δ. Ορθογραφία του θέματος του αορίστου – Πώς γράφεται το /ισ/ πριν από την κατάληξη
- Ε. Οι καταλήξεις -είτε, -είται
- ΣΤ. Η κατάληξη /-ιστε/ του αορίστου
- Ζ. Λόγιοι σχηματισμοί επιθέτων
- Η. Παρομοίωση, μεταφορά

**A. Οι εγκλίσεις του ρήματος**

Για τις εγκλίσεις του ρήματος βλέπε Ενότητα 2, σελ. 22.

**Εργασίες εξάσκησης****1. Στις προτάσεις που ακολουθούν να βρεις την έγκλιση και τον χρόνο του ρήματος:**

- Ο πατέρας του του είπε (οριστική αορίστου) να κόψει (.....  
.....) το ψωμί.
- Κρύψου (.....) να μη σε βρουν (.....).
- Να καθίσεις (.....) φρόνιμα στην τάξη.
- Παίζει (.....) μόνος του.

- Μην τρέξετε (.....) όλοι μαζί.
- Τρέξτε (.....) γρήγορα, για να προλάβετε (.....).
- Μένω (.....) στη Θήβα.

**2. Στα υπογραμμισμένα ρήματα του παρακάτω κειμένου να σχηματίσεις το 2ο ενικό και το 2ο πληθυντικό πρόσωπο στην οριστική ενεστώτα και στην οριστική, στην υποτακτική και στην προστακτική αορίστου:**

**Το κρυφό**

Τα παιδιά –όσο περισσότερα, τόσο καλύτερα– θέλουν να παίξουν κρυφό. Μαζεύονται όλα μαζί, κάνουν έναν κύκλο και λέγοντας ένα ιδιόμορφο τραγουδάκι:

α - μπε - μπα - μπλομ  
του - κι - θε - μπλομ  
α - μπε - μπα - μπλομ  
του - κι - θε - μπλομ  
μπλι - μπλομ.

Τα «βγάζουν», δηλαδή επιλέγουν ένα παιδί που θα τα «φυλάει», τον φύλακα. Αυτός ο φύλακας στρέφει το πρόσωπό του σ' έναν τοίχο και αρχίζει να μετράει από το 1 έως το 30 (ή 40 ή 50) και την ίδια στιγμή τα άλλα παιδιά τρέχουν να κρυφτούν. Ο «φύλακας» τελειώνει το μέτρημα και ύστερα ψάχνει να βρει τους κρυμμένους. Αν βρει κάποιον κρυμμένο, πάει στο σημείο που μετρούσε και φωνάζει το όνομά του. Στη γλώσσα του παιχνιδιού αυτό λέγεται «φτύσιμο». Το ίδιο κάνει κάθε φορά που βρίσκει έναν κρυμμένο. Το παιχνίδι συνεχίζεται μέχρι να τους βρει όλους και να τους «φτύσει». Όμως όποιος κρυμμένος του ξεφύγει τρέχει στο σημείο που μετρούσε ο «φύλακας» και λέγοντας «φτου» γλιτώνει το φύλαγμα. Αν ξεφύγει ο τελευταίος και φτάσει στο σημείο που μετρούσε ο «φύλακας», λέει «φτου ξελευθερία» και γλιτώνει όλους τους κρυμμένους που είχε «φτύσει» ο «φύλακας». Στην περίπτωση αυτή τα «φυλάει» πάλι ο ίδιος «φύλακας». Αν δε γίνει «φτου ξελευθερία», τότε τα «φυλάει» ο πρώτος από τους κρυμμένους που είχε βρει και είχε «φτύσει» ο φύλακας. Έτσι ξαναρχίζει το παιχνίδι.

	ενεστώτας	αόριστος		
	οριστικής	οριστικής	υποτακτικής	προστακτικής
2ο εν.	μαζεύεσαι	μαζεύτηκες	να μαζευτείς	μαζέψου
2ο πλ.				
2ο εν.				
2ο πλ.				
2ο εν.				
2ο πλ.				
2ο εν.				
2ο πλ.				
2ο εν.				
2ο πλ.				
2ο εν.				
2ο πλ.				
2ο εν.				
2ο πλ.				
2ο εν.				
2ο πλ.				
2ο εν.				
2ο πλ.				

### 3. Να μετατρέψεις σε πλάγιο λόγο το κείμενο που ακολουθεί, μεταφέροντας τα ρήματά του στην υποτακτική αορίστου στην ίδια φωνή:

Οι μαθητές φεύγουν το Πάσχα για διακοπές έξω από τις πόλεις. Παίρνουν μαζί τους και βιβλία για διάβασμα, όμως παίζουν τον περισσότερο καιρό. Ξεκουράζονται από την πίεση των μαθημάτων. Ανακτούν δυνάμεις για τις τελικές εξετάσεις και έρχονται πίσω στο σχολείο ανανεωμένοι.

Οι γιατροί προτείνουν να φύγουν οι μαθητές το Πάσχα.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

## B. Συλλαβισμός

Όταν γράφουμε, πολλές φορές φθάνουμε στο τέλος της γραμμής χωρίς να ολοκληρωθεί μια λέξη και πρέπει να τη χωρίσουμε. Ο χωρισμός αυτός γίνεται σύμφωνα με τους **κανόνες συλλαβισμού**. Συλλαβισμός είναι ο χωρισμός μιας λέξης σε συλλαβές.

### Κανόνες συλλαβισμού

- Τα φωνήεντα, τα δίψηφα φωνήεντα (**ου, αι, ει, οι, υι**), οι δίφθογγοι (**αιϊ, οϊ, αν, οη**), οι καταχρηστικοί δίφθογγοι (**/ι/ + φωνήεν ή δίψηφο**) και οι συνδυασμοί **au** και **eu** στον συλλαβισμό αποτελούν μια συλλαβή που μπορεί να συνοδεύεται ή όχι από σύμφωνα: π.χ. **ου-ρα-νός, νε-ράι-δα, μη-λιά, Παύ-λος, ευ-γέ-νει-α, α-έ-ρας**.
- Ένα σύμφωνο ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, δίψηφα, διφθόγγους ή συνδυασμούς το συλλαβίζουμε με αυτό που ακολουθεί: π.χ. **α-κο-λου-θεί-ται**.
- Δύο σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, δίψηφα, διφθόγγους ή συνδυασμούς δε χωρίζονται, αν από αυτά αρχίζει λέξη της νέας ελληνικής: π.χ. **πά-πλω-μα (πλοίο), προ-σπα-θώ (σπαθί), α-κρο-για-λιά (κρίμα)**. Αν όμως από αυτά δεν αρχίζει λέξη της νέας ελληνικής, τότε χωρίζονται και το πρώτο συλλαβίζεται με την προηγούμενη, ενώ το δεύτερο με την επόμενη συλλαβή: π.χ. **αρ-χί-ζω, α-δερ-φός, δραχ-μή, βαθ-μός**.
- Τρία ή περισσότερα σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, δίψηφα, διφθόγγους ή συνδυασμούς δε χωρίζονται, αν τουλάχιστον από τα δύο πρώτα αρχίζει λέξη της νέας ελληνικής: π.χ. **ά-στρο (στρατιώτης), η-λεκτρι-σμός (κτίμα)**. διαφορετικά χωρίζονται και το πρώτο συλλαβίζεται

με την προηγούμενη συλλαβή, ενώ τα υπόλοιπα με την επόμενη: π.χ. **άνθρω-πος**, **εκ-στρα-τεία**, **μπαρ-μπούνι**, **παν-στρα-τιά**.

### Προσέχουμε!

- Τα δύο όμοια σύμφωνα χωρίζονται πάντα: π.χ. **θά-λασ-σα**, **Αγ-γλί-α**, **άμ-μος**.
- Από **ρ** + **σύμφωνο** και **λ** + **σύμφωνο** δεν αρχίζουν λέξεις στην ελληνική γλώσσα. Πάντα λοιπόν τα χωρίζουμε: π.χ. **α-δερ-φός**, **αλ-φά-βη-το**.

### Εργασία εξάσκησης

#### 1. Προσπάθησε να συλλαβίσεις τις παρακάτω λέξεις:

- επιταγή → .....
- ορθώνω → .....
- καστανιά → .....
- άλλος → .....
- Παρνασσός → .....
- Αύγουστος → .....
- γάιδαρος → .....
- επάγγελμα → .....
- αγώνας → .....
- σκόρδο → .....
- άρχισε → .....
- πλοίο → .....
- αναγγελία → .....
- απορρίμματα → .....
- επίρρημα → .....
- κόκκινος → .....
- ευθύγραμμος → .....

## Γ. **Απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες φράσεις**

**Απρόσωπα** λέγονται τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν έχουν ως υποκείμενο ονομαστική φράση. Το υποκείμενο των απρόσωπων ρημάτων είναι συνήθως μια εξαρτημένη πρόταση που εισάγεται με το **να** (βουλητική), με τα **ότι, πως** (ειδική). Η σύνταξη αυτή λέγεται **απρόσωπη σύνταξη**. Απρόσωπα ρήματα είναι: *πρόκειται, μπορεί, πρέπει, συμβαίνει, γίνεται, φαίνεται, έχει, με ενοχλεί, μου αρέσει, απαγορεύεται, συμφέρει, εννοείται, ενδέχεται* κ.ά.:

π.χ. *Συμφέρει να κερδίζει η επιχείρηση.  
Λέγεται ότι ο καιρός θα βελτιωθεί.  
Πρέπει να φύγεις.*

**ΠΡΟΣΟΧΗ!** Μερικά από τα απρόσωπα ρήματα μπορεί να χρησιμοποιούνται και ως προσωπικά:

π.χ. *Ο καιρός φαίνεται βροχερός. (προσωπικό)  
Φαίνεται ότι πέτυχε το πείραμα. (απρόσωπο)*

**ΣΗΜΕΙΩΣΗ:** Στα απρόσωπα ρήματα ανήκουν και τα ρήματα με τα οποία περιγράφουμε φυσικά φαινόμενα: π.χ. *χιονίζει, βρέχει, ξημερώνει, χειμωνιάζει, φυσάει, βραδιάζει, αστράφτει, νυχτώνει, φέγγει, χαράζει* κτλ. Τα ρήματα αυτά συνήθως χρησιμοποιούνται χωρίς υποκείμενο, γιατί θεωρείται ότι το υποκείμενο υπάρχει μέσα στη σημασία του ρήματος: π.χ. *χιονίζει* (= πέφτει χιόνι), *βρέχει* (= πέφτει βροχή).

### **Απρόσωπες φράσεις**

Εκτός από τα μονολεκτικά απρόσωπα ρήματα υπάρχουν και ρηματικές φράσεις που χρησιμοποιούνται ως απρόσωπες φράσεις (έχουν ως υποκείμενο εξαρτημένη πρόταση ή δεν έχουν υποκείμενο). Οι απρόσωπες φράσεις σχηματίζονται:

- με το ρήμα *είναι* και ένα επίθετο ουδετέρου γένους: *είναι σωστό, είναι δύσκολο.*
  - με το ρήμα *είναι* και ένα ουσιαστικό: *είναι ώρα, είναι ανάγκη, είναι καιρός.*
  - με τα ρήματα *έχει, κάνει, ρίχνει* και συνήθως ένα ουσιαστικό που αφορά τον καιρό: *έχει ομίχλη, έχει συννεφιά, κάνει κρύο, ρίχνει χαλάζι, ρίχνει χιόνι.*
- π.χ. *Είναι δύσκολο να σε απολύσουν.  
Είναι καιρός ν' αλλάξεις τακτική.  
Κάθε χειμώνα ρίχνει χιόνι στο χωριό.*

**Εργασίες εξάσκησης**

**1. Στις προτάσεις που ακολουθούν λείπει ένα απρόσωπο ρήμα ή μια απρόσωπη φράση. Μπορείς να διαλέξεις τα κατάλληλα από τα παρακάτω και να συμπληρώσεις τις προτάσεις;**  
***ενδέχεται, εννοείται, πρόκειται, είναι δύσκολο, είναι άδικο, ακούγεται***

- ..... να εργαστώ σε εμπορικό πλοίο ως πλοίαρχος.
- ..... να μην πάρει η ομάδα του το κύπελλο.
- ..... να έχουμε ξηρασία το καλοκαίρι.
- ..... ότι θα γίνουν εκλογές.
- ..... να κάνεις σκι.
- ..... ότι θα κάνω ποδήλατο όλη την ημέρα μετά το τέλος του σχολικού έτους.

**2. Στα παραδείγματα που ακολουθούν να κυκλώσεις τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες φράσεις και να υπογραμμίσεις το υποκείμενό τους (αν υπάρχει):**

- Φαίνεται ότι χάσαμε το αεροπλάνο.
- Είναι γνωστό ότι η Ελλάδα έχει πολλά νησιά.
- Άστραφτε όλη τη νύχτα.
- Πρέπει να ασχοληθείς με τη δουλειά σου.
- Συμφέρει να έχεις δικό σου σπίτι.
- Υποτίθεται ότι είσαι καλός οδηγός.
- Μπορεί να πάρουμε πάλι το ευρωπαϊκό.

**3. Στο παρακάτω κείμενο να υπογραμμίσεις τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες φράσεις και να γράψεις ποιο είναι το υποκείμενό τους:**

Στο παιχνίδι κρυφτό υπάρχουν και κανονισμοί. Δεν πρέπει να κρυφοκοιτάζει ο «φύλακας» πού κρύβονται οι άλλοι. Απαγορεύεται να μην ψάχνει ο «φύλακας» να βρει τους κρυμμένους. Επιτρέπεται να ελευθερώνει ο τελευταίος τους άλλους. Μπορεί να τρέξει ο κρυμμένος πιο γρήγορα και να γλιτώσει το «φτύσιμο» από τον φύλακα. Είναι δυνατό να τα «φυλάει» ο «φύλακας» πολλές φορές συνέχεια.



απόσωπο ρήμα ή απόσωπη φράση	υποκείμενο
(δεν) πρέπει	να κρυφοκοιτάζει...

**4. Να εντοπίσεις τα ρήματα και τα υποκείμενα των κύριων προτάσεων που ακολουθούν και να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα:**

- α. Το τρένο φτάνει στις οχτώ.
- β. Φτάνει να έρθετε.
- γ. Χρειάζεται να επιμείνεις.
- δ. Το σπίτι χρειάζεται επισκευή.
- ε. Η γεωμετρία φαίνεται ότι είναι δύσκολο μάθημα.
- στ. Φαίνεται ότι τον πήρε ο ύπνος.
- ζ. Απαγορεύεται η ελεύθερη κατασκήνωση.
- η. Απαγορεύεται να ρίχνετε μπάζα.

	ρήμα	υποκείμενο
α.		
β.		
γ.		
δ.		
ε.		
στ.		
ζ.		
η.		

Δ.

## Ορθογραφία του θέματος του αορίστου - Πώς γράφεται το /ισ/ πριν από την κατάληξη

Τα ρήματα της 1ης συζυγίας, δηλαδή όσα δεν τονίζονται στο **-ω** (π.χ. δένω, λύνω, σβήνω κτλ.) έχουν στο θέμα του αορίστου της ενεργητικής φωνής την ίδια ορθογραφία με το θέμα του ενεστώτα.

οριστική ενεστώτα		οριστική αορίστου
καλύπτω	→	κάλυψα (< κάλυπ-σα)
λείπω	→	έλειψα (< έλειπ-σα)
ιδρύω	→	ίδρυσα
ψήνω	→	έψησα
ντύνω	→	έντυσα
ανθίζω	→	άνθισα
αθροίζω	→	άθροισα
δανείζω	→	δάνεισα
δακρύζω	→	δάκρυσα

### ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

- Στα ρήματα που τελειώνουν στον ενεστώτα σε **-αίνω** και έχουν (/ισ-/) στον αόριστο, το /-ι/ γράφεται με **n**: π.χ. ανασταίνω → ανάσπηση, παρασταίνω → παράσπηση.
- Με **n** στον αόριστο γράφεται και το ρήμα **θέλω** → θέλπηση.

Τα ρήματα της 2ης συζυγίας, δηλαδή όσα τονίζονται στο **-ω** (π.χ. αγαπώ, κρατώ, βοηθώ κτλ.) σχηματίζουν τον αόριστο στην ενεργητική φωνή σε **-πηση** (δηλαδή γράφονται με **n**).

οριστική ενεστώτα		οριστική αορίστου
αγαπώ	→	αγάπηση
κυβερνώ	→	κυβέρνηση
νικώ	→	νίκηση
εξαντλώ	→	εξάντληση
ωφελώ	→	ωφέληση

**Εξαιρούνται** τα ρήματα μεθώ → μέθηση, μπνώ → μπίπηση.

### Εργασίες εξάσκησης

1. Να σχηματίσεις το ίδιο πρόσωπο της οριστικής αορίστου ενεργητικής φωνής των παρακάτω ρημάτων:

ενεστώτας	αόριστος
αλωνίζω	
στήνω	
αποφασίζει	
γνωρίζουμε	
γδύνω	
φτύνουν	
αρρωσταίνεις	
κατακλύζετε	

2. Να σχηματίσεις το ίδιο πρόσωπο της οριστικής αορίστου ενεργητικής φωνής των παρακάτω ρημάτων:

ενεστώτας	αόριστος
τιμώ	
κυνηγάτε	
θεωρεί	
προχωράτε	
ρωτάς	
σταματάμε	
μιλούν	
συμμαχώ	

## Ε. Οι καταλήξεις -είτε, -είται

α. Την κατάληξη **-είτε** τη συναντάμε:

- στο **β' πληθυντικό** πρόσωπο του **ενεστώτα** οριστικής, υποτακτικής και προστακτικής ενεργητικής φωνής των ρημάτων που κλίνονται όπως το θεωρώ - θεωρούμαι (2η συζυγία, 2η τάξη):  
π.χ. αδικώ: αδικείτε - (να) αδικείτε - αδικείτε,  
κινώ: κινείτε - (να) κινείτε - κινείτε.
- στο **β' πληθυντικό** πρόσωπο του **αορίστου** υποτακτικής και προστακτικής στην παθητική φωνή όλων των ρημάτων:  
π.χ. δένομαι → δέθηκα: (να) δεθείτε - δεθείτε,  
ρωτιέμαι → ρωτήθηκα: (να) ρωτηθείτε - ρωτηθείτε,  
ωφελούμαι → ωφελήθηκα: (να) ωφελθείτε - ωφελθείτε.

β. Την κατάληξη **-είται** τη συναντάμε στο **γ' ενικό** πρόσωπο του **ενεστώτα** οριστικής και υποτακτικής παθητικής φωνής των ρημάτων που κλίνονται όπως το θεωρώ - θεωρούμαι (2η συζυγία, 2η τάξη):

- π.χ. στερούμαι: στερείται - (να) στερείται,  
μιμούμαι: μιμείται - (να) μιμείται,  
αφαιρούμαι: αφαιρείται - (να) αφαιρείται.

### Εργασίες εξάσκησης

1. Να γράψετε τα παρακάτω ρήματα στο β' πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα ενεργητικής φωνής και στις τρεις εγκλίσεις:

	οριστική	υποτακτική	προστακτική
αργώ			
δημιουργώ			
προσπαθώ			
αδιαφορώ			

2. Να γράψετε τα παρακάτω ρήματα στο β' πληθυντικό πρόσωπο του αορίστου παθητικής φωνής και στις τρεις εγκλίσεις:

	οριστική	υποτακτική	προστακτική
λύνομαι			
πληρώνομαι			
σπκώνομαι			
χαιρετιέμαι			
φιλιέμαι			

3. Να γράψετε τα παρακάτω ρήματα στο γ' ενικό πρόσωπο οριστικής και υποτακτικής του ενεστώτα παθητικής φωνής:

	οριστική	υποτακτική
προηγούμαι		
επικαλούμαι		
εξαιρούμαι		
οδηγούμαι		

### ΣΤ. Η κατάληξη /-ίστε/ του αορίστου

- Τις καταλήξεις **-ήστε**, **-ύστε**, **-ίστε**, **-οίστε** τις συναντάμε στο β' πληθυντικό πρόσωπο **αορίστου** προστακτικής ενεργητικής φωνής. Το /-ι-/ της κατάληξης αυτής είναι πάντα το ίδιο με το /-ι-/ της οριστικής αορίστου:  
 π.χ. αγάπησα → αγαπή**ή**στε  
 μέθυσσα → μεθύ**υ**στε  
 άρχισα → αρχί**ι**στε  
 έσβησα → σβή**ι**στε  
 άθροισα → αθροί**ο**στε  
 ικανοποίησα → ικανοποιή**ή**στε.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Την κατάληξη **-είστε** τη συναντάμε στο β' πληθυντικό πρόσωπο **ενεστώτα** οριστικής και υποτακτικής παθητικής φωνής των ρημάτων που κλίνονται όπως το θεωρώ - θεωρούμαι (2η συζυγία, 2η τάξη):

π.χ. στερούμαι → στερείστε - (να) στερείστε  
 συνεννοούμαι → συνεννοείστε - (να) συνεννοείστε  
 ικανοποιούμαι → ικανοποιείστε - (να) ικανοποιείστε.

### Εργασίες εξάσκησης

#### 1. Να συμπληρώσεις τα κενά με τις καταλήξεις -ήστε ή -είστε ή -ίστε ή -ύστε ή -οίστε:

- Αρχ..... (αρχίζω, αόρ.) να γράφετε.
- Η μητέρα μου λέει: «σβ..... (σβήνω, αόρ.) τα φώτα».
- Να συνεννο..... (συνεννοούμαι, ενεστ.) πριν έρθετε εδώ.
- Όλο την ίδια ιστορία διηγ..... (διηγούμαι, ενεστ.).
- Ο Παλαμάς γράφει: «μεθ..... (μεθώ, αόρ.) με τ' αθάνατο κρασί του '21».
- Αθρ..... (αθροίζω, αόρ.) τα γκολ που φάγατε.
- Οι δήμαρχοι προτείνουν: «στολ..... (στολιζώ, αόρ.) δέντρο τα Χριστούγεννα».
- Χτυπ..... (χτυπώ, αόρ.) την καμπάνα ακριβώς στις δώδεκα.

#### 2. Στο κείμενο που ακολουθεί να συμπληρώσετε τα κενά στις καταλήξεις των ρημάτων με την κατάλληλη από τις καταλήξεις: -είτε, -είται, -ήστε, -είστε:

Όταν βγαίνετε από το σπίτι σας βεβαιωθ..... ότι κλείσατε το νερό και τα φώτα. Να θεωρ..... ότι δημιουργ..... πρόβλημα σε όλους από την υπερκατανάλωση. Να μην αδιαφορ..... και να μην εξαιρ..... τον εαυτό σας από τις ευθύνες. Προηγ..... η αδιαφορία, για να ικανοποι..... η ματαιοδοξία. Μην νομίσετε ότι αδικ..... και αναζητ..... την καλύτερη συμπεριφορά. Θεωρ..... υποχρέωσή σας να τηρ..... τις οδηγίες των οργανισμών κοινής ωφέλειας. Δε στερ..... τίποτα.

## Ζ. Λόγιοι σχηματισμοί επιθέτων

Στον γραπτό, κυρίως, λόγο συναντάμε ορισμένα επίθετα που προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά και έχουν μία κατάληξη για το αρσενικό και θηλυκό γένος και μία για το ουδέτερο.

### Ζ.1. Κλίση επιθέτων σε -ος, -ως, -ο

ενικός αριθμός						
		αρσενικό	θηλυκό		ουδέτερο	
<b>ονομ.</b>	ο	αριστούχος	η	αριστούχος	το	αριστούχο
<b>γεν.</b>	του	αριστούχου	της	αριστούχου	του	αριστούχου
<b>αιτ.</b>	τον	αριστούχο	την	αριστούχο	το	αριστούχο
<b>κλπ.</b>		αριστούχε		αριστούχε		αριστούχο

πληθυντικός αριθμός						
		αρσενικό	θηλυκό		ουδέτερο	
<b>ονομ.</b>	οι	αριστούχοι	οι	αριστούχοι	τα	αριστούχα
<b>γεν.</b>	των	αριστούχων	των	αριστούχων	των	αριστούχων
<b>αιτ.</b>	τους	αριστούχους	τις	αριστούχους	τα	αριστούχα
<b>κλπ.</b>		αριστούχοι		αριστούχοι		αριστούχα

ενικός αριθμός						
		αρσενικό	θηλυκό		ουδέτερο	
<b>ονομ.</b>	ο	ενεργός	η	ενεργός	το	ενεργό
<b>γεν.</b>	του	ενεργού	της	ενεργού	του	ενεργού
<b>αιτ.</b>	τον	ενεργό	την	ενεργό	το	ενεργό
<b>κλπ.</b>		ενεργέ		ενεργέ		ενεργό

πληθυντικός αριθμός							
		αρσενικό	θηλυκό		ουδέτερο		
<b>ονομ.</b>		οι	ενεργοί	οι	ενεργοί	τα	ενεργά
<b>γεν.</b>		των	ενεργών	των	ενεργών	των	ενεργών
<b>αιτ.</b>		τους	ενεργούς	τις	ενεργούς	τα	ενεργά
<b>κλπ.</b>			ενεργοί		ενεργοί		ενεργά

## ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Το αρσενικό και το θηλυκό κλίνονται με τον ίδιο τρόπο.
- Όμοια κλίνονται και τα: *τροπαιούχος, αδειούχος, ανενεργός, ειδοποιός, ζωοποιός, κακοποιός* κ.ά.

## 2.2 Κλίση επιθέτων σε -ων, -ουσα, -ον (και -ών, -ούσα, -όν)

Τα επίθετα σε **-ων, -ουσα, -ον** (και **-ών, -ούσα, -όν**) προέρχονται από μετοχές της ενεργητικής φωνής ρημάτων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

ενικός αριθμός							
		αρσενικό	θηλυκό		ουδέτερο		
<b>ονομ.</b>		ο	επείγων	η	επείγουσα	το	επείγον
<b>γεν.</b>		του	επείγοντος	της	επείγουσας	του	επείγοντος
<b>αιτ.</b>		τον	επείγοντα	την	επείγουσα	το	επείγον
<b>κλπ.</b>			—		—		—

πληθυντικός αριθμός							
		αρσενικό	θηλυκό		ουδέτερο		
<b>ονομ.</b>		οι	επείγοντες	οι	επείγουσες	τα	επείγοντα
<b>γεν.</b>		των	επειγόντων	των	επειγουσών	των	επειγόντων
<b>αιτ.</b>		τους	επείγοντες	τις	επείγουσες	τα	επείγοντα
<b>κλπ.</b>			—		—		—



ενικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
<b>ονομ.</b>	ο απών	η απούσα	το απόν
<b>γεν.</b>	του απόντος	της απούσας	του απόντος
<b>αιτ.</b>	τον απόντα	την απούσα	το απόν
<b>κλπ.</b>	—	—	—

πληθυντικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
<b>ονομ.</b>	οι απόντες	οι απούσες	τα απόντα
<b>γεν.</b>	των απόντων	των απουσών	των απόντων
<b>αιτ.</b>	τους απόντες	τις απούσες	τα απόντα
<b>κλπ.</b>	—	—	—

## ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Όμοια κλίνονται και τα επίθετα: ο παρών, η παρούσα, το παρόν / ο ενδιαφέρων, η ενδιαφέρουσα, το ενδιαφέρον / ο πρωτεύων, η πρωτεύουσα, το πρωτεύον / ο δευτερεύων, η δευτερεύουσα, το δευτερεύον / ο μέλλων, η μέλλουσα, το μέλλον / ο υπάρχων, η υπάρχουσα, το υπάρχον κ.ά.

## Εργασίες εξάσκησης

## 1. Να συμπληρώσεις τα κενά βάζοντας το επίθετο της παρένθεσης στον κατάλληλο τύπο:

- Οι ..... (αριστούχος) φοιτητές των πανεπιστημίων παίρνουν υποτροφία.
- Η τροχαία ενδιαφέρεται να είναι ανοιχτοί οι ..... (πρωτεύων) δρόμοι της πόλης.
- Όλοι οι ..... (απών) μαθητές θα πάρουν απουσία.
- Το συνέδριο δεν έγινε γιατί οι ..... (παρών) σύνεδροι ήταν ελάχιστοι.

- Τα ..... (υπάρχων) σχολεία δεν καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες της εκπαίδευσης.
- Η περίπτωση του ήταν ..... (ενδιαφέρων) για τους γιατρούς.
- Οι δημοτικοί σύμβουλοι είναι ..... (ενεργός) πολίτες.
- Στα νοσοκομεία υπάρχουν ειδικοί χώροι για τα ..... (επείγων) περιστατικά.
- Το καλοκαίρι το καλοριφέρ είναι ..... (ανενεργός).

## 2. Στο κείμενο που ακολουθεί να συμπληρώσεις τα κενά βάζοντας τα επίθετα της παρένθεσης στον κατάλληλο τύπο:

Η πιο ..... (ενδιαφέρων) ενασχόληση για τη σωστή ανατροφή του παιδιού είναι το παιχνίδι και η ..... (ενεργός) συμμετοχή του στις παιδικές δραστηριότητες. Οι ψυχολόγοι δίνουν ..... (εξέχων) σημασία στη συμπεριφορά του παιδιού στη διάρκεια του παιχνιδιού. Τα ..... (υπάρχων) ιατρικά δεδομένα δηλώνουν καθαρά την ανάγκη του νέου να είναι ..... (παρών) σε αθλητικές ή καλλιτεχνικές δραστηριότητες. Όταν το παιδί είναι ..... (απών) από τέτοιες ασχολίες χάνει μία από τις ..... (πρωτεύων) απασχολήσεις του και ίσως γίνει ..... (ανενεργός) μέλος και της οικογένειας και του σχολείου του.

## Η. Παρομοίωση, μεταφορά

### Η.1. Παρομοίωση

**Παρομοίωση** λέγεται το σχήμα λόγου με το οποίο παραλληλίζουμε, συγκρίνουμε κάτι με κάτι άλλο που είναι πολύ γνωστό για μια συγκεκριμένη ιδιότητά του (ταχύτητα, ύψος, σκληρότητα, ομορφιά κτλ.). Τονίζουμε με αυτόν τον τρόπο ότι και αυτό έχει την ιδιότητα αυτή.

Για παράδειγμα, στην πρόταση *Ο Ηλίας έχει κορμί σαν λαμπάδα* παρομοιάζουμε το κορμί του Ηλία με τη λαμπάδα. Όλοι ξέρουν ότι η λαμπάδα είναι απόλυτα ίσια. Την ιδιότητα αυτή της λαμπάδας την έχει και το κορμί του Ηλία. Τονίζουμε με έντονο τρόπο το ίδιο κορμί του Ηλία, όταν το συγκρίνουμε με τη γνωστή αυτή ιδιότητα της λαμπάδας.

Στην παρομοίωση η σύγκριση συνήθως γίνεται με τις παρομοιαστικές λέξεις **σαν, όπως, καθώς, λες (και)** κ.ά.

Συχνές είναι οι παρομοιώσεις ανθρώπων με κάποια ζώα που έχουν μια πολύ γνωστή ιδιότητα:

π.χ. *κολυμπάει σαν ψάρι, σέρνεται όπως το φίδι, τρώει (ή πεινάει) σαν λύκος, πολέμησε σαν λιοντάρι* κτλ.

## Η.2. Μεταφορά

**Μεταφορά** λέγεται το σχήμα λόγου κατά το οποίο διευρύνεται η σημασία μιας λέξης και αποκτά μια άλλη σημασία διαφορετική από την αρχική της, την κυριολεκτική. Στη μεταφορά η σημασία μιας λέξης επεκτείνεται αναλογικά («μεταφέρεται»), για να περιγράψει μία άλλη έννοια με την οποία έχει κάποια ομοιότητα.

π.χ. (1) *Η μάντρα είναι πέτρινη.*

Στο παράδειγμα 1 η λέξη *πέτρινη* έχει την αρχική της σημασία (**κυριολεκτική σημασία ή κυριολεξία**), αφού η μάντρα είναι από πέτρα.

(2) *Η ψυχή της ήταν πέτρινη.*

Στο παράδειγμα 2 η λέξη *πέτρινη* χρησιμοποιείται μεταφορικά, αφού η πέτρα είναι σκληρή και άκαμπτη. Λέγοντας ότι *η ψυχή είναι πέτρινη*, θέλουμε να δείξουμε ότι δεν έχει ευαισθησία, επιείκεια, συμπόνια, αγάπη. Άρα, εδώ η σημασία της λέξης *πέτρινη* επεκτείνεται («μεταφέρεται»), αφού χρησιμοποιούμε τα χαρακτηριστικά της πέτρας -άκαμπτη, σκληρή- σε μια άλλη έννοια στην οποία δεν μπορεί να αποδοθεί κυριολεκτικά. Γι' αυτό λέγεται μεταφορά αυτό το σχήμα λόγου.



## Λεξιλογική άσκηση

Στο κρυπτόλεξο που ακολουθεί υπάρχουν εννιά (9) επίθετα σε -ος, -ο και -ων, -ουσα, -ον σε διάφορα γένη. Μπορείς να τα βρεις;

A	A	E	N	Δ	I	A	Φ	E	P	O	N	T	A	B
B	B	N	B	N	Ξ	O	Π	Ξ	I	K	Λ	E	K	Γ
Γ	Γ	E	Γ	Z	B	Δ	P	E	H	Θ	Y	M	Λ	E
N	A	P	I	Σ	T	O	Y	X	O	Σ	Π	P	T	Δ
Π	Δ	Γ	E	Z	Π	Ψ	X	Ω	X	Π	A	H	Π	Z
A	Z	O	H	P	B	E	Π	N	E	Z	P	Θ	T	H
P	Θ	K	Δ	K	Γ	O	Σ	P	Γ	Δ	X	I	Y	Θ
O	H	Λ	Z	Λ	Π	P	Ω	T	E	Y	O	Y	Σ	A
Y	K	M	Θ	M	Δ	Π	P	Y	B	A	N	K	Φ	K
Σ	Λ	A	Ψ	E	Π	E	I	Γ	O	N	T	A	X	Λ
A	M	N	X	N	Ξ	M	O	Φ	X	Ψ	E	Λ	Ψ	M
Ξ	N	O	A	Δ	E	I	O	Y	X	O	Σ	Ξ	Ω	N

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στην Ενότητα 12 του σχολικού βιβλίου δεν προβλέπεται διδασκαλία γλωσσικών φαινομένων.